

FISAMULTI PRIS E KRITIK LINGUA

FILOMULTI OT LINGUA SISTEMFRATER
2023

Filomulti ot Lingua Sistemfrater
<https://linguasistemfrater.mozello.com/>,
2023

KONTEN

PARTI UNI Fisamulti pris

1. Correlatives with examples / *Logorelacion kon tipimulti*.....4
2. Pri la vorto «uni» kaj aliaj / *Peri logo «uni» e omone*.....13
3. Pri la vorto «je» / *Peri logo «je»*.....15
4. Pri la vortordo en Frater / *Peri orderlogo in Frater*.....17

PARTI BI Kritik lingua

1. Bitri donide relasion usa ot logo «je» kon signifi «also».....21
2. Peri usa ot logo «tak».....21
3. Peri usa ot logo «re» e «longaplus».....22
4. Usa ot logo «pas».....22
5. Usa ot logo «uni».....24

PARTI UNI

FISAMULTI PRIS

Fisamulti pris in 2022 per Filomulti ot Lingua Sistemfrater pro usa korek e reson ot teknigraf ot Lingua Sistemfrater.

1. Correlatives with examples / *Logorelasion kon tipimulti*

● what - **kia**

What are you doing?

Ni fakto kia?

this - **dis**

I found this.

Mi eureka pas dis.

that - **na**

I know that.

Mi kones na.

something - **uni stof**

I want to tell you something.

Mi desir logo ni uni stof.

everything - **stoftuta**

She bought everything.

Ili akiri pas stoftuta.

nothing - **stofnul**

There is nothing to say.

Abe stofnul pro logo.

whatever - **stoftuta**

Whatever he says, don't listen to him.

Stoftuta ili logo, oto ne ili.

=====

● which - **kia**

Which book is better?

Biblo kia es ben?

this - **dis**

This city is big.

Urban dis es maga.

that - **na**

That mountain is high.

Monta na es leban.

some (a) - **uni**

We saw a (some) man.

Mis optik pas uni andro.

some (a few) - **bitri**

I see some people.

Mi optik bitri antrop.

every (each) - **tuta separa**

Every student has a book.

Antropstudi tuta separa abe biblo.

all - **tuta**

All countries have a capital city.

Nasion tuta abe urbansfal.

no / not any - **nul** (or «**ne**» after the verb)

No fruit is better than this.

Frut nul es ben plus dis.

whichever - **tuta**

Whichever book you choose, it will be good.

Biblo tuta ni selek, ili es ben.

=====

● what kind of - **kia**

What kind of tea do you like?

Ni filo te kia?

such - **tak**

Such a language is the best.

Lingua tak es ben plasuni.

some kind of - **uni** (or «**multine**»)

We need some kind of help.

Mis nesesa asista multine.

any kind of - **tuta**

Any kind of help would be great.

Asista tuta es probable benmaga.

no kind of - **nul** (or «**ne**» after the verb)

There is no kind of help better than yours.

Abe ne asista ben plus ot ni.

whatever - **tuta**

Whatever cakes you buy, we will eat them.

Panisukar tuta ni akiri, mis fag futur ilis.

=====

● how - **kak**

How do you do it?

Ni fakto dis kak?

How big is this city?

Urban dis es maga kak?

so - **je**

You should do so.

Ni obliga fakto je.

this way - **per medisin tak**

You should do it this way.

Ni obliga fakto dis per medisin tak.

so + adj / adv - **tak**

It's so cold.

Es frigo tak.

somehow - **per uni medisin**

Somehow we will finish this work.

Per uni medisin, mis fini futur ergo dis.

by all means - **per medisin tuta**

You have to go there by all means.

Ni obliga paso na per medisin tuta.

in no way - **per medisin nul**

In no way is it finished.

Per medisin nul dis es fini.

however - **per medisin tuta**

However you do it, we will accept it.

Per medisin tuta ni fakto na, mis aksep futur na.

=====

● who - **antropkia**

Who is there?

Antropkia es na?

this person - **antrop dis**

This person is very tall.

Antrop dis es leban tele.

that person - **antrop na**

I know that person.

Mi kones antrop na.

somebody - **uni antrop**

I see somebody.

Mi optik uni antrop.

each person - **antroptuta separa**

Each person is dancing.

Antroptuta separa dansi.

everybody (all the people) - **antroptuta**

Everybody is dancing.

Antroptuta dansi.

nobody - **antropnul**

Nobody knows this song.

Antropnul kones kantik dis.

whoever - **antroptuta**

Whoever asks you, don't answer.

Antroptuta deman ni, respon ne.

=====

● how much - **multikia**

How much coffee do you drink?

Ni bibe multikia ot kafe?

how many - **multikia**

How many flowers do you see?

Ni optik flor multikia?

so much - **multi tak**

He can eat so much.

Ili inergo fag multi tak.

so many - **multi tak**

We have so many books.

Mis abe biblo multi tak.

a little, somewhat - **multine** (or «bitridegre»)

This book is a little old.

Biblo dis es paleo multine.

I'd like to talk to them a little.

Mi desir logo bitridegre kon ilis.

whatever amount, however much - **stoftuta**

Whatever amount you eat, it's not good.

Stoftuta ni fag, na es ne ben.

=====

● where - **plaskia**

Where are they?

Ilis es plaskia?

here - **dis, plasdis**

We are here.

Mis es dis.

I see it here.

Mi optik dis plasdis.

there - **na, plasna**

You are there.

Nis es na.

I see it there.

Mi optik na plasna.

somewhere - **bitriplas**

It must be somewhere!

Na es sekur bitriplas!

everywhere - **plastuta**

People speak Frater everywhere.

Demo logo Frater plastuta.

nowhere - **plasnul**

You will find it nowhere.

Ni eureka futur na plasnul.

wherever - **plastuta**

Wherever you go, you will hear Frater.

Plastuta ni paso, ni oto futur Frater.

=====

● when - **temkia**

When did she come?

Ili aribe pas temkia?

now - **temdis**

You can go now.

Ni inergo paso temdis.

then, at that time - **temna**

You will know it at that time.

Ni kones futur na temna.

one day, someday - **jurbel**

Someday everyone will speak Frater.

Jurbel, antroptuta logo futur Frater.

always - **jurtuta**

They always arrive late.

Ilis aribe jurtuta postetem.

never - **temnul**

People will never fight.

Demo batal futur temnul.

whenever - **temtuta**

Whenever you ask, I will reply.

Temtuta ni deman, mi respon futur.

=====

● why - **prokia**

Why is he late?

Prokia ili es postetem?

therefore - **prona**

We don't know, therefore (so) we can't say.

Mis kones ne, mis inergo ne prona logo.

for some reason - **pro uni kaus**

For some reason, he was feeling happy.

Pro uni kaus, ili senti pas alegre.

for all of these reasons - **pro kaus tuta**

For all of these reasons, they wanted to try.

Pro kaus tuta, ilis desir pas forseauto.

for no reason - **pro kaus nul**

For no reason, he was feeling sad.

Pro kaus nul, ili senti pas alegrone.

for whatever reason - **pro kaus tuta**

For whatever reason, they didn't want to talk.

Pro kaus tuta, ilis desir pas ne logo.

2. Pri la vorto «uni» kaj aliaj / *Peri logo «uni» e omone*

- Kiel la nombro kardinala ĝi estas «unu»

uni biblo

unu libro

antaŭ la substantivo

- Ĝi fariĝas orda nombro, se ĝi estas post la substantivo.

biblo uni

unua libro

- ĝi povas signifi «sola» se ĝi estas post verbo

Ili fag uni.

Li manĝas sola.

Se oni volas diri «Li manĝas unu... (el la kukoj ktp)», tiam preferu oni aldonu la substantivon.

Ili fag uni panisukar.

- ĝi povas signifi «unuigi», se klare videbla kiel verbo:

Ili uni pas nasionmulti.

Ili unuigis la naciojn.

- «unuigita», por ne fariĝi «unua» povas esti «faktouni»

nasion faktouni

nacio unuigita

- «ĉiu» estos «separa tuta»

Antropstudi separa tuta abe biblo.

Ĉiu lernanto havas libron.

(ne «uni antropstudi»)

- «nur» estos «bine» metata post la pritraktita vorto

Mi bine konas.

Nur mi scias.

Mi logo bine.

Mi nur parolas.

Mi bibe te bine.

Mi trinkas nur teon.

(aldonita respektive al subjekto, verbo, objekto — kun iomete ŝanĝanta signifo)

- «renkontiĝi» estu prefere «mitin»

Ilis mitin pas a teatri.

Ili renkontiĝis ĉe la teatro.

3. Pri la vorto «je» / *Peri logo «je»*

- ĝi simple estu «ankaŭ» metate post la bezonata vorto aŭ antaŭ la subjekto.

Je mi ergo.

Ankaŭ mi laboras.

Mi ergo je.

Mi ankaŭ laboras.

Mi bibe te je.

Mi trinkas ankaŭ teon.

- «tiel» estu ĉiam «tak» (same kiel «tia»), do ankaŭ post verboj, kvankam ne uzata tiel en la libro de Pham Xuan Thai.

Mi logo tak.

Mi parolas tiel.

Ili fakto pas tak na.

Ili faris tion tiel.

La ideo venas de la demandovorto «kak», kiu estas uzata ankaŭ en la libro kun verboj.

kompreneble «tak» estas ankaŭ kun adjektivoj kaj adverboj:

ben tak

tiel bona

Ili logo belo tak.

Ŝi parolas tiel rapide.

- kiel komparativo, «je» povas resti neŝanĝite;

Biblo mi es ben je ot ni.

Mia libro estas tiel bona kiel via (ankaŭ).

por ne ĝeni al la «fundamento»

- «tiam» estu «temna»

Temna ilis aribe pas.

Tiam ili venis.

- «tiŭkaze» estu «in kas na» (aŭ: «in kas tak»)

In kas na, ni inergo alegro.

En tiu kazo vi povas ĝoji.

- «kaj poste» (ang. *and then*) estu «e poste» (aŭ «e poste na»)

E poste, ilis aribe pas.

Kaj poste ili venis.

- «do» povas esti «prona»

Mi konas ne, mi inergo ne prona logo.

Mi ne scias, do mi ne povas diri.

- alia tipo de «do»: «e temdis»?

E temdis, let mis komen.

Do, ni komencu.

3. Pri la vortordo en Frater / *Peri orderlogo in Frater*

- Baza vortordo S-V-O.

Mi logo Frater.

Mi parolas Frateron.

Adjektivo estas malantaŭ la substantivo.

Mi logo lingua bel.

Mi parolas belan lingvon.

Ankaŭ tuj post la subjekto.

Antrop ben logo Frater.

Bona homo parolas Frateron.

Pli ol unu adjektivo:

Antrop ben logo lingua bel.

Bona homo parolas belan lingvon.

- Adverbo povas esti:

1. post la verbo por montri kiel oni faras ion.

Mi logo belo Frater.

Mi parolas Frateron rapide.

2. post la adjektivo por priskribi ĝin

Mi logo lingua bel tele.

Mi parolas tre belan lingvon.

Kaj aliaj eblaj kombinoj:

Antrop ben tele logo lingua bel.

Tre bona homo parolas belan lingvon.

Antrop ben tele logo lingua bel tak.

Tre bona homo parolas tiel belan lingvon.

Antrop ben tele logo belo lingua bel tak.

Tre bona homo rapide parolas tiel belan lingvon.

● **Atenton:**

Ofte adverbaj esprimoj estas longaj. Se ili rilatas al la verbo kaj estas pli longaj ol la objekto, tiam ili prefere estu malantaŭ la objekto aŭ en la komenco de la frazo.

Antrop ben logo Frater kon alegro.

Bona homo parolas Frateron kun ĝojo.

(«kon alegro» — adverba esprimo)

Ankaŭ:

Kon alegro, antrop ben logo Frater.

Kun ĝojo bona homo parolas Frateron.

prefere ol:

Antrop ben logo kon alegro Frater.

Bona homo parolas kun ĝojo Frateron.

La supra ekzemplo estas ankoraŭ komprenebla, sed pli longa ad-
verba esprimo devus esti forprenita de la verbo:

Kon alegro maga tak, antrop ben logo Frater.

Kun tiel granda ĝojo bona homo parolas Frateron.

Aŭ:

Antrop ben logo Frater kon alegro maga tak.

Bona homo parolas Frateron kun tiel granda ĝojo.

Sed prefere ne:

«*Antrop ben logo kon alegro maga tak Frater.*»

(Bona homo parolas kun tiel granda ĝojo Frateron).

● Se eblas dividi la adverbano esprimon, parto povas esti malantaŭ la verbo, kaj alia parto en la fino (aŭ komenco):

Antrop ben logo jurtuta Frater kon alegro.

Bona homo ĉiam parolas Frateron kun ĝojo.

(«jurtuta kon alegro» — adverba esprimo)

Aŭ:

Antrop ben logo Frater jurtuta kon alegro.

Bona homo parolas Frateron ĉiam kun ĝojo.

(la tuta longa adverba esprimo en la fino)

Ankaŭ eblas:

Jurtuta kon alegro, antrop ben logo Frater.

Ĉiam kun ĝojo, bona homo parolas Frateron.

(la tuta longa adverba esprimo en la komenco)

Ankaŭ:

Kon alegro, antrop ben logo jurtuta Frater.

Kun ĝojo, bona homo ĉiam parolas Frateron.

(parto en la komenco, parto post la verbo).

● Se la meto de longa adverba esprimo en la fino fariĝus konfuza, tiam eble ĝi devus tamen resti en la mezo, post la verbo:

Antrop ben tele logo belo tak lingua bel.

Tre bona homo parolas tiel rapide belan lingvon.

(«belo tak» estas la adverba esprimo)

ĉar kun «belo tak» en la fino la signifo estas alia:

Antrop ben tele logo lingua bel belo tak.

Tre bona homo parolas belan lingvon tiel rapidan.

La lasta kazo estas iom rara.

PARTI BI

KRITIK LINGUA

Logoidemulti ot Igor Wasilewski peri bitri deman relasion kon teknigraf ot Frater.

BITRI DONIDE RELASION USA OT LOGO «JE» KON SIGNIFI «ALSO»

Si mis optik fras «Mi bibe kafe», mis kones, na ili abe suje (mi), berba (bibe) e objek (kafe). Logo «*also*» inergo es plus a partifras tuta separa, kon signifi omone multine. Si mis desir plus ili a suje kon signifi «*me too*», mi donide logo «Je mi bibe kafe». Si mis desir logo peri berba, pro tipi: «Mi fag panisukar» e «Mi bibe kafe» (fag e bibe), mis inergo fasil logo «Mi bibe je kafe» (*also drink*). In biblo Frater, temkia «je» es usa pos berba, ili abe temmulti signifi «*so / thus*». Pro ebita problem tak, mis usa futur jurtuta «tak» kon signifi «*so / thus*». Let «je» signifi «*also*» bine. Kas tri es peri objek, pro tipi, «Mi bibe te», sed ne bine te (*coffee too*). In kas tak mi donide logo «Mi bibe kafe je.»

(*Fono ot Frater*, num. 1, Lunauni 2023)

PERI USA OT LOGO «TAK»

Si nis lektur testumulti graf in biblo sefal, nis inergo eureka logo «je» usa temmulti, sed signifi ot ili es bitri. Surtuta, temkia ili es graf poste berba, signifi ili es temmulti omo «tak». Benkia estrem ot mis es usa Frater omo mutane inergo, mis nesesa fakto berita bitri fisa mikro. Donide es, usa «tak» omo «*so / thus*», si ili es poste berba. Per logo omone, let «tak» es jurtuta «*so / thus*». Tipi: «Ili logo pas tak» (*said so*). Logo «je» signifi futur «*also / too*» bine. Mis logo prona: «Ili logo pas je» (*spoke too*). Peri usa ot logo «je» mis graf pas in numer ante (in Lunauni).

(*Fono ot Frater*, num. 2, Lunabi 2023)

PERI USA OT LOGO «RE» E «LONGAPLUS»

In biblologo Frater «re» abe signifi «again», sed ot tem a tem ili abe je signifi «*still*». Akaus mis ide, na bi signifi tak es ne omo, mis desir usa logo omone pro «*still*». Mis presenben logo «longaplus», na optikomo es ben komple pro dis. Tipi: «Mis graf longaplus» (*still writing*). Si mis logo «re», dis signifi na, mis komen pas graf tembi, akaus mis graf pas ne dura tem multine. Abe je kasinergo omone, pro kones, logo «*sura temdis*». Mis inergo logo «Mis graf sura temdis», e signifi es probable omo telenetuta, benkia mis kones ne, si aktograf stopne futur. Dis inergo prona es mutalingua omo «*until now*». E omo — «sura temna» — «*until that time*». Mis ide prona, na pro logo «*still*» — «longaplus» es futur logo ben plasuni.

(*Fono ot Frater*, num. 3, Lunatri 2023)

USA OT LOGO «PAS»

Frater es lingua ben tele, ili deman promulti atentif ot antrop logo Frater. Pro logoeks korek idemulti auto antrop obliga sekuen orderlogo korek e leteks maner ot logo in lingua auto. Antrop multi, na studi lingua neo, filo usa maner ot lingua auto tem logo in lingua neo. Frut ot dis es tak, na ilis usa logomulti ot lingua neo, sed maneride ot ilis es mutane e temmulti korekne. Temkia antrop studi Frater, antrop obliga studi je maner neo ot logoeks idemulti e maner neo ot plas logomulti na in fras. Frater abe promulti logo bitri, signifi e donide ot usa ot na es ne ben komple, sekuen ide mi. Pro tipi, logo «je» e «uni» abe signifi multieks. In komen, mi filo pas ide tak, sed mi obserba pas antetem, na abe je kasmulti, temkia signifi ot logomulti na es ne kones ben. Antetuta, mi desir usa Frater omo mutane inergo, in forma auto ot ili, abene muta. Abe promulti kasmulti, temkia mi selek logoeks korek plus logo presen in biblologo Frater. Mi desir promulti fakto dis temtuta konser kon legabasi ot Frater. Jurdis mi desir ne graf peri logo «je» o «uni». Mi

desir graf peri logo «pas». Signifi ot ili es kia? Antetuta, ili esibit tem fini e es plus a berba. Usa bi esibit aktopaso eks tem dis a tem fini o eks plas dis a plas omone. Abe je signifi tri, pro kones logo «*already*» in Englan. Signifi e usa dis deman promulti atentif multine. Pro tipi, temkia mi desir logo, na mi fini pas aktobibe ot te, mi logo: «Mi bibe pas te». In tem dis mi logo probable: «Mi bibe te». Si uni antrop deman mi: «Pro fabor, bibe te!», sed mi fini pas aktobibe dis, mi respon: «Mi nesesa ne fakto dis, akaus mi bibe pas te». E temdis deman neo espresen: Obliga mi logo: «Mi bibe pas pas te?». In kas dis, logo «pas» bi abe probable signifi ot «*already*» in Englan. Sed si mi desir logo stof omo in relasion kon temdis e si mi nesesa usa logo «*already*», mi inergo kak logo dis? Si mi logo: «Mi bibe pas te», logo «pas» signifi kia? Signifi ili «*already*» in Englan o signifi ili tem fini komon ot berba? Dis es deman ben. Mi ide promulti, na logo «*already*» inergo es nesesa-ne. Nesesa mis berita logo tak? Si mi respon: «Mi bibe pas te», logoeks dis esibit ben, na akto dis es fini. Nesesa mi prona logo «*already*»? Stof dis es optik ben. Mi nesesa ne ili, probable. Sed mi inergo logo, na si uni antrop desir nesesa usa logo tak pro tem dis, person na inergo usa ili in maner omone bitridegre: «Mi bibe ili temdis». Suje tak es interes multi in Frater e mi ide, na mi aribere futur a stof tak in blog dis. Pro fabor obserba, na stoftuta, mi donide na, es logo konser kon legabasi ot Frater, mi muta ne ili. Mi desir gardi Frater in forma mutane, mi optikpro bine maner omone bitridegre pro logoeks stofmulti, na in biblologo Frater es ne presen ben komple.

(Partiblog in *Lingua Sistemfrater*, 2008)

USA OT LOGO «UNI»

Mi logore jurtuta, na Frater es lingua ben tele. Ili abe promulti kas bitri, temkia usa donide ot logo multine es ne komple. Mi graf pas peri logo «pas». Jurdis mi desir ide peri logo «uni». Ili es uni ot logomulti, na abe signifi multi. Mi filo ide tak, sed temkia mi obserba signifimulti na, mi optik korek, na ili es ne komple. Logo

«uni» abe signifi multieks e ilis es omone multieks inter ilisauto. Let mis optik signifi na (mi graf in lingua Englan): 1. *one*, 2. *first*, 3. *unite*, 4. *combine*, 5. *meet*, 6. *each*, 7. *only*. Es natur, na signifi uni e bi es ben e optikben. Signifi tri es usa in testu bitri ot Pham Xuan Thai, sed mi ide, na logo «faktouni» es probable ben plus. Kas omo es in relasion kon logo «combine». Peri logo «meet» mi ide, na es ben plus, si antrop usa logo «mitin». Kas fasilne plasuni es signifi «each» e «only». Mi inergo ne aksep logo «uni» kon signifi «each», akaus logo «uni» abe signifi «one, a, certain». Si mis desir logo «each», kas dis es fasilne bitridegre. Antrop inergo ne logo «tuta», na abe signifi «all, every». Mi donide logo «tuta se-para», benkia mi optikpro sura temdis logo ben plus. Relasion signifi «only» mi ide, na abe je kas bitri, temkia antrop inergo optik ne signifi dis. In biblologo ot Frater abe logo «bine» presen omo usa ot «only». Prokia usa ne ili? Mi deman tak, akaus mi obserba pas, na ili es ne usa in testumulti ot Frater. Pro logo berita, «uni» es ne presen omo «only». Ergo dis aperten a logo «bine», sed in testumulti ot androkreat ot Frater logo «bine» es temnul usa pro signifi dis. Mi optik jurtuta logo «uni» in plas ot «bine». Donide ot mi es tak, na antrop obliga probable usa logo «bine» kon signifi «only». Es ben plus, si antrop ebita logo «uni» pro signifi dis. Mi donide usa logo «bine» poste berba. Fini, mi desir logo natur, na donide tuta ot mi es temnul aktomuta ot lingua Frater. Mi gardi temtuta forma basi ot Frater e si mi donide uni maner neo pro logoeks stofmulti, ide tak es temtuta konser kon forma korek ot Frater. Abe maner bitri, temkia antrop inergo logo uni stof kon usa omone ot logomulti presen in Frater, akaus manermulti na es simple ben plus e korek plus. Es ide ben optikpro maner tak e benplus kasmulti lingua, na es ne komple.

(Partiblog in *Lingua Sistemfrater*, 2008)